

## **Posudek na diplomovou práci**

Posudek oponenta diplomové práce

### **„Vyčlenění z třídního kolektivu“**,

kteřou předkládá Anna Jarošíková

Tématu šikany je v současné době věnována ve školním prostředí velmi vysoká pozornost. Často se o něm hovoří, vzniká množství různých iniciativ pro prevenci šikany – ať již na úrovni poradenských zařízení, nebo v rámci neziskových organizací. Autorka si tedy pro svoji práci zvolila téma aktuální a jí osobně pravděpodobně velmi blízké, neboť působí jako metodička prevence v pedagogicko-psychologické poradně.

Jak vyplývá z úvodu práce, autorka si neklade ambici provádět depistážní šetření zaměřené na výskyt šikany jako takové, ale cílem její práce je zmapovat principy vyčlenění žáků z kolektivu třídy, tedy ze sociální skupiny, jíž je dlouhodobě členem.

Práce je tradičně členěna na část teoretickou a praktickou. S ohledem na skutečnost, že se autorka věnuje cílové skupině žáků druhého stupně základních škol a žákům prvních ročníků osmiletých gymnázií, je kapitola následující hned po úvodu věnována vývojovým charakteristikám dospívajících. Text je zpracován standardním způsobem, dovolila bych si však vytknout používání termínu „pubescence“, který je v současné době poněkud zastaralý. Hovoříme o rané a pozdní adolescenci, pojem pubescence je ponechán pro označení fyziologických změn a zrání jedince. Autorka však primárně čerpala z literatury od P. Říčana, který tento pojem také uvádí. Nutno říci, že v této kapitole, na rozdíl od všech následujících, poněkud postrádám užití aktuálních a relevantních zdrojů odborné literatury (mj. publikace P. Macka a kolegů z Brna, nebo publikace M. Vágnerové na dané téma).

Následující kapitola je věnována tématu z oblasti sociální psychologie, konkrétně teoriím skupinového násilí, od nichž autorka přechází k vymezení různých forem agrese. V této části práce je naopak fascinující množství zdrojů, jež autorka na dané téma nastudovala. Neváhala vyhledávat původní publikace z první poloviny dvacátého století a cituje tedy originální texty Freuda, Festingera, Adorna, Bandury i mnohých dalších renomovaných odborníků. Současně texty propojuje s aktuálními tuzemskými i zahraničními výzkumnými studiemi a odbornými pracemi, které vznikly na počátku dvacátého prvního století.

Ve čtvrté kapitole autorka přechází k problematice šikany tak, jak je pojímána ve školním prostředí. Opět využívá značné množství zdrojů. Poněkud na škodu práce je skutečnost, že literatura je spíše prezentována kompilačním způsobem, v textu postrádám více vlastních odborných úvah a práce s přečtenou literaturou ze strany autorky. Například v podkapitole věnující se typologii obětí a agresorů jsou informace prezentovány poněkud jednoznačně, avšak je třeba brát v úvahu, že ve skutečnosti mohou být takové typologie zavádějící. Autorka má sama, soudě z textu, bohaté zkušenosti s uvedenou problematikou, je tedy škoda, že více nereflektovala skutečnou situaci ve školách a praktické zkušenosti z práce s oběťmi či agresory.

Poslední kapitola teoretické části je zaměřena na téma skupinové dynamiky. Pravděpodobně nejrozsáhlejší část této kapitoly představuje prezentace různých sociálně psychologických teorií, které vysvětlují sociálně patologického rozdělení rolí ve skupině. S ohledem na samotný název kapitoly je mírně zavádějící, že je značná část textu věnována výčtu těchto teorií. Téma dynamiky školní třídy by si rozhodně zasloužilo více pozornosti.

Pro svoji praktickou část využila autorka materiály, které měla k dispozici ze škol spolupracujících s pedagogicko-psychologickou poradnou, v níž působí. Z těchto důvodů je výzkumný vzorek velmi rozsáhlý a získaná data zahrnují šest školních let. V této souvislosti je však třeba

ba si položit otázku, zda se skupiny, resp. třídy, ve výzkumném souboru několikrát neopakují. Jestliže autorka použila data od žáků šestých tříd a prim, je pravděpodobné, že za dva roky se jednalo o data od žáků osmých tříd a terciánů. Z komentáře v textu není zřejmé, zda nedošlo k tomuto zdvojení stejných respondentů, zda toto autorka při práci s daty nějak ošetřila, nebo naopak využila ve prospěch výzkumu.

Samotná práce se získanými daty je velmi precizní, autorka využívá sofistikovanou kvantitativní i kvalitativní metodologii. Je zjevné, že zpracování dat věnovala množství času a energie. Výsledky jsou prezentovány velmi pečlivě a ve vzájemných souvislostech. Přestože se autorce hned první předpoklad výzkumu nepotvrdil podle očekávání, dokáže s informací pracovat tak, aby byla pro praxi využitelná, a nijak se výsledku nezalekla. Porovnání jednotlivých kategorií výpovědí žáků v kvalitativní části představuje velmi pozoruhodné údaje, které by bezpochyby stály za publikování v odborném periodiku.

Na závěr drobná poznámka: čtenáři nebylo po celou dobu čtení práce jasné, proč autorka některé pojmy, pro něž existují české ekvivalenty, uvádí v anglické podobě (např. self-esteem, self-report, et u jmen autorů v textu) a naopak jiné termíny, které se běžně používají v původní podobě, překládá (např. nadjá místo superego). Mimo to při dalším psaní odborných textů doporučuji věnovat pozornost správným tvarům sloves ve třetí osobě množného čísla (chyb tohoto rázu bylo v textu extrémní množství).

Autorka předložila práci, v níž zpracovala vysoké množství odborné literatury. Teoretická část čerpá z původních odborných pramenů a prezentuje množství odborných informací, přestože má poněkud více kompilační charakter. Praktická část práce je naopak velmi inovativní a autorka v ní projevila značnou kreativitu i odbornou erudici při práci se získanými daty i při jejich interpretaci.

#### Na závěr otázky:

Mohla by autorka vysvětlit uvedenou nejasnost týkající se výzkumného souboru? Jak lze získané výsledky intenzivněji propojit se sociálně psychologickými teoriemi a přístupy, které autorka prezentuje ve třetí a páté kapitole – co ještě v této souvislosti mohlo zaznít v diskusi nad výsledky? Jak lze získané informace z výzkumu dále využít v praxi primární prevence – co důležitého sdělují odborníkům, kteří se školami pracují?

Anna Jarošíková předložila práci, která splňuje požadavky kladené na diplomovou práci. Doporučuji, aby se stala předmětem obhajoby na katedře psychologie UK FF v Praze.

Praha 1. 9. 2010

PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D.